

Mehmet Akif Ersoy
Bir Gazetecinin Gözünden
"Arap Baharı": Suriye, Libya
ve Yemen İzlenimleri

Kadir Fazlı Danışman
Etkin Takım Çalışması ve
Liderlik

Nurcan Özkaplan Yurdakul
Stratejik Ortaklıklarda
Öğrenme Üzerinde
Kültürün Etkisi:
Renault-Nissan Örneği

Mustafa Şen
GENAR Anketleri Işığında
Türkiye'nin Siyasi, İktisadi
ve Sosyal Görüntümü

Michael Dillon
How to Think about
Global Politics?

Salih Pulcu
Ahmet Kerim Pulcu
İki Mimar Viyana'yı Geziyor

Süleyman Beşli
İktisadi Açılan
Türkiye-Ortadoğu İlişkileri

Küresel
Araştırmalar
Merkezi **KAM**

E-Bülten **3**
Ocak-Şubat 2012 Faaliyetleri

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Merhaba,

Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezi'nin Ocak-Şubat 2012'de düzenlediği faaliyetleri kapsayan *KAM e-Bülten*'in üçüncü sayısı ile karşınızdayız. 2012 yılının ilk iki ayında KAM'ın gündemi oldukça yoğundu. Ortadoğu'da yaşanan değişim ve bu değişimi anlamaya yönelik faaliyetler, bu dönemde de KAM'ın gündemine damgasını vurdu.

“Küresele Kuramsal Bakışlar” toplantı dizisinin şubat ayı konuğu, İstanbul Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi Michael Dillon idi. Dillon “Küresel siyaseti nasıl düşünebiliriz?” başlıklı sunumu ile değişen küresel ortamı anlamaya yönelik yeni kuramsal yaklaşımların imkânlarını tartıştı. “Ortadoğu Konuşmaları” toplantı dizisinin bu dönemdeki iki konuğu Mehmet Akif Ersoy ve Süleyman Beşli oldu. 2011 yılında *TRT Türk*'ün önce Libya ve Yemen muhabirliğini ve ardından Suriye ve Irak temsilciliğini yapan Ersoy, “Arap Baharı”na dair bölgeden izlenimlerini aktardı. Süleyman Beşli ise Türkiye-Ortadoğu ilişkilerinin iktisadi boyutunu sayısal verilere referansla değerlendirdi. Toplantıda Ortadoğu'da yaşanmakta olan siyasi ve sosyal dönüşümlerin iktisadi sonuçlarına dair projeksiyonlarda bulunuldu. Nurcan Özkaplan Yurdakul, firmalar arası stratejik ortaklıklarda öğrenme üzerinde kültürün etkisine dair incelemesini Renault-Nissan birleşmesi örneğinden hareketle sundu. Kadir Fazıl Danışman “Etkin Yönetim Söyleşileri”nde etkin takım çalışması ve liderlik üzerine konuştu. Salih Pulcu ve Ahmet Kerim Pulcu ise mimar gözü ile Viyana'nın mimari ve toplumsal dokusuna dair izlenimlerini görsel sunum eşliğinde aktardılar. Mustafa Şen'in “GENAR Anketleri Işığında Türkiye'nin Siyasi, İktisadi ve Sosyal Görünümü” başlıklı sunumu ise KAM'ın ilgi çeken diğer bir faaliyeti idi.

Bilim ve Sanat Vakfı'nın sekiz hafta sürecek 45. dönem bahar seminerleri 9-10 Mart tarihlerinde başladı. KAM, bu dönemin seminer programına on üç seminerle katkıda bulundu. Yeni dönemin verimli geçmesini diliyoruz.

Üçüncü sayımıza değerlendirmeleriyle katkıda bulunan Bilal Yıldırım, Cüneyt Bahadır, Melike Akkuş, Mücahid Eker, Kadir Temiz, Zeynep Gökgöz ve Özgür Dikmen'e teşekkür ederiz. Ayrıca görsel tasarımı yapan Ayşenur Gönen'e, yuvarlak masa toplantılarımızı fotoğraflayan Cemil Akgüle ve e-bültene verdiği teknik katkılardan dolayı Uğur Topal'a müteşekkirimiz.

Talha Köse

Küresel Araştırmalar Merkezi Koordinatörü

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Vefa Cad. No 41
34134 Vefa İstanbul
0212 528 22 22 / 801-802
www.bisav.org.tr
kam@bisav.org.tr

Küresel
Araştırmalar
Merkezi **KAM**

Koordinatör
Talha Köse

Koordinatör Yardımcıları
Z. Tuba Kor
Kadir Temiz

Küresel Araştırmalar Merkezi'nin faaliyetlerinden haberdar olmak için web sitemizde yer alan

[üyelik formunu](#)
doldurabilirsiniz.

MART 2012 PROGRAMI

http://bisav.org.tr/merkez.aspx?module=panelayrinti&menuID=6_6&merkezid=6&panelid=49

PANEL

İŞGALİN 9. YILDÖNÜMÜNDE IRAK

9 Mart 2012 Cuma

19.00-20.30

Zeyrek Salonu

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Küresel
Araştırmalar
Merkezi

KAM

Oturum Başkanı

Talha Köse

(İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)

Konuşmacılar

Mete Çubukçu

(Gazeteci-Yazar, NTV Program Yapımcısı)

*İşgalden "Arap Baharı"na Irak'ın
Ortadoğu Denklemindeki Değişen
Konumu*

Furkan Torlak

(SETA Dış Politika Direktörlüğü Araştırma Asistanı)

*ABD'nin Çekilmesi Sonrasında
Irak'ta Düzen Arayışları ve Gelecek
Projeksiyonları*

Mesut Özcan

(Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı)

Türk Dış Politikasında Irak

ORTADOĞU KONUŞMALARI - 5

7 Ocak 2012

Bir Gazetecinin Gözünden “Arap Baharı”: Suriye, Libya ve Yemen İzlenimleri

Mehmet Akif Ersoy

Değerlendirme: Bilal Yıldırım

2009'da *6 News*'te editör olarak gazeteciliğe başlayan Mehmet Akif Ersoy, 2010'un Mayıs-Aralık döneminde *TRT Türk*'ün Addis Ababa (Etiyopya) temsilciliğini yürüttü; Kenya ve Somali'de görev yaptı. 2011 yılında *TRT Türk*'ün Trablus (Libya) ve San'a (Yemen) muhabirliğini, ardından Şam (Suriye) ve Bağdat (Irak) temsilciliğini yaptı. Hâlihazırda *TRT*'nin Kahire (Mısır) temsilciliğini yürütüyor.

“Zalim diktatörleri devirmek bizatihi iyi sonuçlara yol açar düşüncesi yanlıştır”

“Eğer Fransa 16 Mart’ta askerî müdahaleye girişmeseydi, Libya’daki isyan o gün sona erdirilebilir ve bir katliam yaşanabilirdi”

K

AM “Ortadoğu Konuşmaları”nın beşincisinde, Arap Dünyası’ndaki halk ayaklanmaları sırasında Libya, Yemen ve Suriye’de *TRT Türk*’ün muhabirliğini ve temsilciliğini yaparak bölgede yaşanan gelişmeleri yerinde takip eden ve geçtiğimiz günlerde *TRT*’nin Kahire temsilciliğine getirilen Mehmet Akif Ersoy’u ağırladık. Ersoy, “Arap Baharı” sürecinin oldukça sancılı geçtiği üç Arap ülkesindeki muhabirliği sırasında şahit olduğu olayları anlattı ve yaşanan gelişmelerin özelde Libya, Yemen ve Suriye’yi, genelde ise Ortadoğu’nun geleceğini nasıl etkileyebileceğine dair tespit ve öngörülerini bizimle paylaştı.

İzlenimlerini aktarmaya Libya’dan başlayan Ersoy, televizyon kanallarında Kaddafi rejiminin uçakları tarafından bombalandığı söylenen Trablus’a yoğun çabalardan sonra girebildiklerini; ancak başkentin -uluslararası medyada sunulan aksine- gayet sessiz ve sakin olduğunu, bombardıman yapan herhangi bir uçak görmedikleri gibi otuz beş gün boyunca kaldıkları ülkede hiçbir güvenlik sorunuyla da karşılaşmadıklarını ifade etti. Ardından Kaddafi yönetiminin isyancılara karşı tutumuna dair özetle şunları anlattı: “Aslında 17 Şubat’ta Bingazi’de başlayan gösterilerde birçok insan öldürülmüştü. Ancak daha sonra Libya lideri Muammer Kaddafi, cephelelerdeki çatışmalar hariç, hiçbir yerde hiç kimsenin öldürülmemesini emretti. 26 Şubat’tan 10 Mart’a kadar uçaklar dahi kullanılmadı ve isyancılara karşı herhangi bir operasyon gerçekleştirilmedi. Zira isyanın ilk günlerinde mensupları öldürülen aşiretlerin yönetime karşı cephe almasıyla birlikte Kaddafi fotoğrafı iyi okudu. Diyalog toplantıları yaparak aşiret reislerini kendi tarafına çekti. Ardından isyancılara yönelik askerî operasyonlara yeniden başladı. İsyanlılar hiç beklemedikleri bir anda askerleri karışlarında buldular ve her şeyi arkalarında bırakarak Bingazi’ye geri çekildiler. Kaddafi’ye ait tanklar dört gün sonra şehre dayandı. Eğer Fransa 16 Mart tarihinde BM’de uçuşa yasak bölge kararını alırdı Bingazi’deki tankları vurmasaydı, Libya’daki isyan hareketi o gün sona erdirilebilir ve şehirde isyancılara karşı bir katliam gerçekleştirilebilirdi.”

Tam da bu noktada Ersoy, Libya'lı isyancıların her kontrol noktasında yeni Libya bayrağı yanında Fransız bayrağını da dalgalandırmalarının ardındaki psikolojiye dikkat çekti. Buna göre Bingazililer "Eğer Fransa olmasaydı ölecektik zaten ve hayatta hiçbir şeyimiz olmayacaktı; dolayısıyla petrolü alırlarsa alınlar, önemli değil" hissiyatındaydılar, tâ ki Türkiye dış politikasını netleştirip bölgede varlık gösterebilen önemli bir aktör olana kadar.

"Libya'daki isyan, Tunus'taki devrim ile Mısır'daki askerî darbeden çok farklı"

9 Mart günü Ersoy'a verdiği röportajında Libya lideri Muammer Kaddafi, oğlu Seyfülislam'ın isteği üzerine Libya'ya girmesine müsaade ettiği Amerika'nın bu olaylara neden olduğunu, bundan sonra Amerika, İngiltere ve Fransa'nın hiçbir şekilde ülkesinde varlık gösteremeyeceğini belirtmiş. Ersoy'a göre ise Bingazi'de başlayan isyan hareketi iç kaynaklı ve Tunus'taki devrim ya da Mısır'daki askerî darbeden

çok farklı. Ülkenin sosyal dokusunu ve yönetim şeklini bilmeden yapılan birtakım analizlerde olduğu gibi bunun yoksullukla herhangi bir ilgisi yok; çünkü Libya halkı zaten zengin ve iyi şartlarda yaşıyor. İsyanın temel nedeni özgürlük gibi haklı talepler; ayrıca ülkedeki İslamî hareketi bastırmak üzere periyodik olarak yapılan operasyonlar da Libya'lıları rahatsız eden bir diğer unsur.

"Salih sonrası Yemen'de ve Kaddafi sonrası Libya'da çatışma potansiyeli yüksek"

Yemen'e gelince, Cumhuriyet Muhafızları Komutanı Ali Muhsin Ahmar'ın muhaliflerin safına geçmesinin ardından Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'in çok kısa sürede devrileceği beklentisi üzerine 2011 Mart'ında apar topar Yemen'e giden Ersoy, ülkede on beş gün kaldıktan sonra "Bu adam yakında devrilmez" diye haber geçerek ülkeden ayrılmış. Nitekim başkent San'a'nın fiilen ikiye bölündüğü ülkede, rejimi destekleyenlerin toplandığı Tahrir Meydanı'nın muhaliflerin toplandığı Tağyir (Deği-

şim) Meydanı'ndan çok daha kalabalık olduğunu bizzat müşahade etmiş.

Ersoy, Amerikan Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın 2011 yılının ocak ayında Yemen'e uğrayıp Amerikan Büyükelçiliği'nde muhaliflerle gizli bir görüşme gerçekleştirdiğine dair iddiaları, röportaj yaptığı muhaliflerin önde gelen liderlerinden Hamid Ahmar'a da doğrultmuş. Bu görüşmede Clinton, muhaliflerin Salih'i devirme yönündeki taleplerine "ABD, Yemen halkının haklı taleplerinin yanındadır" şeklinde karşılık vermiş ki bu, Ersoy'a göre, bölgede Amerika ve Suudi Arabistan'ın bir numaralı adamı olan Salih'in devrilmesine yönelik bir nevi "icazet" anlamına geliyor.

Muhaliflerin aylarca süren protestolarının ardından Ali Abdullah Salih aralık ayında yargılanmama şartıyla anlaşarak görevi bıraktı. Ancak Ersoy'a göre, birbirlerine tahammülü olmayan ve iktidar mücadelesine giren çeşitli gruplar dolayısıyla gerek Salih sonrası Yemen'de gerekse Kaddafi sonrası Libya'da çatışma potansiyeli oldukça yüksek. Silahların toplanmadığı bu iki ülkede kaos sürüyor. Bu noktada zalim diktatör dokuz sene evvel bir Amerikan müdahalesiyle devrilen Irak ile bir kıyaslamaya giden Ersoy, Irak halkının genel kanaatini aktardı: "Saddam döneminde en azından can güvenliğimiz vardı ve kimin öldürüleceğini biliyorduk. Oysa şimdi başımıza ne gelecek, nerede bomba patlayacak, bilmiyoruz." Bugün Irak'ta bir değil, beş diktatör olduğunu hatırlatan Ersoy, önemli bir noktaya parmak bastı: "Zalim diktatörleri devirmek bizatihi iyi sonuçlara yol açacaktır düşüncesi yanlış."

"Arap Baharı" ile birlikte Ortadoğu belli bir istikamete doğru eviriliyor düşüncesinin yanlıcı olduğunu, talepler her ülkede ortak olsa da (özgürlük talebi) her birini sosyal dokusunu ve iç dinamiklerini göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerektiğini vurgulayan Ersoy, söz konusu eksikliğin bu ülkeler analiz edilirken ve politika üretilirken hatalara yol açtığına dikkat çekti. Mesela üç ülke içerisinde en kalabalık nüfusu barındıran Suriye, sahip olduğu etnik, dini, mezhebî ve ideolojik çeşitlilik dolayısıyla bir Irak olma potansiyeli taşıyor ve buradaki süreç, altı milyonluk nüfusu çok geniş coğrafyasının sadece belirli bölgelerinde toplanmış bulunan Libya'daki gibi işlemeyecektir.

"Muhaliflerin çok dağınık olduğu Suriye'de Esed rejiminin dış müdahalesiz devrilmesi imkânsız"

Buradan Suriye izlenimlerine geçen Ersoy, bu ülkedeki durumla alakalı şu tespitlerde bulundu: "Yaz mevsimi boyunca Şam'dan Halep'e kadar olan bölgede tanklar namlularını şehirlere yöneltmiş vaziyette beklerken ve operasyonlar sürerken beklenti, isyan hareketinin büyüyeceği, krizin tırmanacağı ve askerî kontrol noktalarının artacağı yönündeydi. Ancak beklenen olmadı. Hatay'dan Dera'daki Ürdün sınır kapısına kadar olan bölgede askerî kontrol noktaları ve tanklar kaldırıldı ki bu, Suriye devletinin olayları denetimi altında tuttuğunun bir göstergesiydi. Zaten Esed rejiminin dış müdahalesiz devrilmesi hâlihazırda imkânsız; çünkü muhalifler çok dağınık durumda. Dahası, muhaliflerin yurtdışında kurduğu Ulusal Konsey'in üyelerinin çoğunu Suriyeliler tanımıyorlar bile ve onların talepleri ile sokakta bedel ödeyen halkın talep ve beklentileri birbirinden çok farklı."

Ersoy Suriye'deki isyan sürecinde çok fazla insanın hayatını kaybettiğini ve bu nedenle Beşşar Esed'e desteğin giderek azaldığını anlattı. Ölüm vakaları başlangıçta gösteriler sırasında meydana gelirken, daha sonra on-on beş dakikalık yürüyüşsüz gösterilerin serbest bırakılmasıyla birlikte, bu defa Muhaberat tarafından gösterilerde tespit edilenler daha sonra operasyonlarda öldürülmeye veya gözaltına alınmaya başlanmış. Şu anda ise muhalifler de silahlanmış durumda ve karşılıklı bir iç çatışma söz konusu.

Suriye içinde gayrimüslim unsurlarla Nusayrilerin bir kısmı Esed'in yanında yer alırken diğer kesimler mevcut rejime karşılar. Aslında burada dinî, mezhebî ve etnik çizgilerle net bir ayrışma söz konusu değil Ersoy'a göre. Zira tıpkı Libya'da muhaliflerin Sirte'yi ele geçirir geçirmez Kaddafi yanlılarına yönelik bir katliam gerçekleştirmesi gibi, Suriye'de de rejimi destekleyenlerin bir kısmı, rejim düşerse kendilerine zarar verileceği endişesiyle Esed'e tutunuyorlar. Ersoy'un bizzat muhaliflerin elinde gördüğünü söylediği idam listeleri, bu endişenin çok da afakî olmadığını ortaya koyuyor.

Selefilere başta olmak üzere çeşitli silahlı grupların Suriye’de rejim karşıtı silahlı eylemlere katıldığını ifade eden Ersoy, el-Kaide’nin yaptığından şüphelenilen saldırıların devam edeceğini, ama öte yandan Esed yönetiminin de ülkede kaosun sürmesi için bir yerlerde bombalar patlatabileceğini ifade etti.

“İran’a yönelik tehditler ve BM kararının vetosu, Esed yönetiminin elini rahatlattı”

Suriye üzerinde etkili bazı aktörlerin pozisyonlarını da değerlendiren Ersoy, Rusya konusunda şunları söyledi: “İsrail’in İran’a yönelik tehditleri ve Suriye’den sonra sıranın İran’a gelmesi ihtimali Rusya’yı kaygılandırıyor. Zaten Suriye Rusya’nın Ortadoğu’daki tek Arap müttefikti. Dolayısıyla ilk başta Esed yönetiminin halkına karşı yaptıklarına tepki gösteren Rusya, daha sonra NATO ve ABD’ye Suriye’nin Libya’ya benzetmesine müsaade etmeyeceği uyarısında bulundu. Uçak gemisini yolladı, Tartus limanını hareketlendirdi ve iş başka bir noktaya evirildi. Sıranın İran’a geleceği endişesinin dünyada temel tartışma konuların-

dan biri haline gelmesi ve BM Güvenlik Konseyi’nde Suriye’ye ilişkin kararın vetosu, Esed yönetiminin elini rahatlattı.”

Müteakip süreçte Suriye yönetiminin Arap Ligi gözlemcilerini ülkesine kabul etmesine gelince, Ersoy’a göre bu, zaman kazanmaya dönük bir oyalama taktiğinden ibaret. Bu süreçte gözlemciler aldatılarak onlara rejime yönelik daha mutedil açıklamalar yaptırmaya ve böylece rejim üzerindeki baskıyı azaltmaya yönelik çeşitli hileler hazırlanıp uygulandı.

Ersoy, Suriye rejimi açısından önemli olan iki devlet dışı aktörün tutumuna da değindi. Buna göre Hizbullah, Suriye yönetiminin yanında yer alarak çok ciddi bir prestij kaybına uğradı tarihinde ilk kez. Hamas’a gelince, örgütün Şam’da yaşayan siyasi lideri Halid Meşal, Esed’in kendisinden istediği rejimi destek açıklamasını, buldukları ülkenin içişlerine karışmama prensibi gereği hiçbir zaman yapmadı. Örgütün üst düzey yetkilileri röportajlarında, kayda alınmamak şartıyla, ülkede misafir olduklarını ve Şam’daki siyasi bürolarını taşımayı düşünmediklerini söylediler de şu anda Hamas Ürdün’le birtakım görüşmeler yürütüyor.

“Esed muhakkak devrilecek, ama Türkiye aleyhinde önemli birtakım adımlar atarak”

Türkiye-Suriye ilişkilerine gelince, Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Anlaşmalarının aralık ayında yürürlükten kaldırıldığını ve ikili ilişkilerin kopma noktasına geldiğini hatırlatan Ersoy, Suriye'nin kuzeyindeki gelişmelerin Türkiye açısından çok önemli olduğunu belirtti ve son dönemde yaşananları anlattı: “19 Ekim’de Çukurca’da düzenlenen terörist saldırısının ardından Kazan Vadisi’ne düzenlenen operasyonlarda öldürülen PKK’nın Suriye kolu PYD’ye mensup teröristler için kuzey sınırında taziye çadırları kuruldu. Suriye devlet televizyonu Türkiye’nin PKK’ya yönelik operasyonlarını ‘muhaliflere karşı operasyon’ olarak duyurdu. Şam yönetimi Kürt yerel meclis seçimlerinin yapılmasına izin verdi. Bu süreçte PYD mensupları Kürtlerin rejim karşıtı gösterilere katılmasını önledi. Ayrıca PKK 3.000 kişiye silah dağıttı, bir televizyon kurdu ve Şam’da temsilcilik açtı.” Ersoy’un Esed’in muhakkak devrileceği, ancak Türkiye aleyhinde önemli birtakım adımlar atmadan da görevi

bırakmayacağı öngörüsü bu noktada önemliydi. Öte yandan Ersoy, Suriyeli muhaliflerin Türkiye’den çok şeyler beklediklerini, ancak son dönemde hayal kırıklığına uğradıklarını da aktardı.

“Ortadoğu’nun tüm halkları arasında bir vahdet problemi var”

Soru-cevap faslında yöneltilen bir soruya Ersoy’un verdiği cevap, “Arap Baharı” ile birlikte bölgede yaşanan dönüşümün geleceğine de adeta ışık tutuyordu. Kötümser de olsa Ersoy’un bu önemli tespitini paylaşalım: “Ortadoğu’da şunu gördüm, bölge halkları o kadar birbirinden ayrılmış, o kadar bölünüp parçalanmış ki çok rahat birbirlerini öldürecek noktaya gelebiliyorlar. O yüzden de Allah en büyük nimetleri ve en güzel tarihi onlara bahşetmiş olsa da hiçbir zaman yüzleri gülmedi, gülmüyor. Irak dünyaya petrol satıyor; ama Kerkük, Bağdat perişan durumda, Ortadoğu’nun bütün şehirleri gibi. Bunun en temel nedeni halkların bütünleşememesi. Ortadoğu’nun tüm halkları arasında bir vahdet problemi var.”

2012 BAHAR DÖNEMİ KAM SEMİNERLERİ LİSTESİ

GİRİŞ SEMİNERLERİ

İktisadın Temel Kavramları

Halil Tunalı

Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları

Mesut Özcan-Muzaffer Şenel

TEMEL SEMİNERLER

Finansal Krizler

Lokman Gündüz

İletişim Psikolojisi II

İbrahim Zeyd Gerçik

Türk Dış Politikası: Teori ve Pratik

Hasan Kösebalaban

Uluslararası Hukukun Temelleri II

Berdal Aral

ÖZEL SEMİNERLER

“Arap Baharı” ve Ortadoğu’da Siyasi Dönüşüm

Burhanettin Duran-Mesut Özcan
Muzaffer Şenel-Talha Köse

Bölgesel Analizler (ABD-Çin-Hint Alt Kıtası-Balkanlar)

Helin Sarı Ertem-Kadir Temiz
Mahmut Osmanoglu-Sevinç Alkan Özcan

Demokrasi Çağında Otoriter Rejimler ve Uluslararası Politika

Ali Resul Usul

Enerji ve Jeopolitik

Süleyman Beşli

Kariyer Planlama ve Geliştirme

Nihat Erdoğan

Para’nın Dünü, Bugünü ve Yarını

Celali Yılmaz

Stratejik Yönetim ve Planlama II

Haluk Dortluoğlu

ETKİN YÖNETİM SÖYLEŞİLERİ - 19

14 Ocak 2012

Etkin Takım Çalışması ve Liderlik

Kadir Fazlı Danışman

Değerlendirme: Cüneyt Bahadır

Kariyerine 1989'da şantiye mühendisliğiyle başlayan Kadir Fazlı Danışman, 1990'da yönetici adayı programıyla Emlak Bankası'na girdi. 1995'te müdür vekili olarak ayrıldığı Emlak Bankası'ndan sonra, başta havacılık ve turizm sektörü olmak üzere yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli şirketlerde (Air Alfa, Sentim Bilişim, SFA Soğutma) sırasıyla müdürlük, mali işler müdürlüğü ve genel müdür yardımcılığı pozisyonlarında görev yaptı. 2004'te Türk Hava Yolları'nda mali işlerden sorumlu genel müdür yardımcısı olarak göreve başlayan Danışman, daha sonra aynı kurumda ticaretten sorumlu genel müdür yardımcısı oldu. Ekim 2005'ten itibaren Hayat Holding Ağaç Grubu mali işler başkanlığını yürüttü.

Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'nden lisans, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden Yönetim Muhasebesi ve Finansal Kontrol yüksek lisans derecelerine sahip olan Danışman, Temmuz 2011'de katıldığı Universal Hastaneler Grubu'nun hem mali işler genel müdür yardımcısı hem de icra kurulu üyesidir.

“Liderin inandığı şeye takımını da inandırması, ama her şeyden evvel kendi enaniyetini kırması gerekir”

E

tkin Yönetim Söyleşileri toplantı dizimizin on dokuzuncusunu “Etkin Takım Çalışması ve Liderlik” başlığı altında, Universal Hastaneler Grubu Mali İşlerden Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Kadir Fazlı Danışman ile gerçekleştirdik. 1967 doğumlu Danışman, Boğaziçi Üniversitesi İnşaat Mühendisliğinden 1989’da mezun oluyor ve ardından iki yıl boyunca şantiye mühendisliği yapıyor. Akabinde bir devlet kurumu olan Emlak Bankası’nda, iş hayatı boyunca sahip olduğu “mali işler” titrine ilk girizgâhı yaparak kariyer hayatına devam ediyor.

“Herkesin herkesten öğreneceği bir şey mutlaka vardır”

Danışman, hayatı boyunca yaşadığı tecrübelerden yola çıkarak yaptığı sunumunun başında yeni mezunken düştüğü temel bir hatadan bahsetti: Tecrübeyi önemsememek ve her şeyi ilme’l-yakîn ile anlayabileceğini zannetmek. Genç yaşta hayata dair yaşadığı tecrübelerden şunu anlıyor Danışman: “Herkesin herkesten öğreneceği bir şey mutlaka vardır.” Peşinden de şunu ekliyor: “Tecrübenin yarattığı marjinal değeri zamanla anlıyor insan.”

Yöneticiliğin birçok açıdan ele alınabileceğini ama temelde iki tipte toplanabileceğini ifade eden Danışman, bunlardan birincisini “korku salarak ya da sindirerek iş yaptıran yönetici”, ikincisini ise “ekibini sevgi ve muhabbet ortak paydasında buluşturan ve ekibi ile birlikte aynı doğrultuda yürüyen lider yönetici” olarak tanımladı. Birinci tiplerin kısa vadede başarı elde etseler bile sürdürülebilir olmadıklarını vurguladı.

“Takım ruhu günün sonunda anlaşılmasa bile zamanı gelince meyvelerini verir”

“Yönetici açısından bir şeyi söylemekle yaptırmak farklıdır. Eğer kişi lider bir yönetici ise inandığı şeye takımını da inandırmalıdır. Zira inancı olan bir takımla her türlü zorluğun üstesinden gelinebilir. Ama liderlik yapacağı bir takımın olabilmesi için de evvela liderin enaniyetini kırması gerekir. Bu şekilde davranan bir lider, takımın ve takım ruhunun yavaş yavaş oluşmasını sağlar. Böyle bir takım oluştuktan sonra sadece iş hayatında değil, hayatın her aşama-

sında takım birbirine destek ve motivasyon kaynağı olur.” diyen Danışman bunu, eski mesai yeri olan bankadaki yöneticisiyle yıllar sonra yaşadığı bir örnek üzerinden açıkladı: “Bulduğum şirkette cuma günü mesai bitimine denk gelen ve mutlaka yapılması gereken alımı, eski yöneticimin kredi kartı limitimi bir milyon dolar seviyesine çekmesiyle gerçekleştirdim; bu, o tarihte oluşan takım ruhunun ölmediğinin güzel bir göstergesiydi.” Devamında Danışman şunu söyledi: “Takım ruhu günün sonunda anlaşılmasa bile zamanı gelince meyvelerini verir.”

Kendi yöneticiliğinden verdiği bir örnekte ise hafta sonu tatiline rağmen acilen yetişmesi gereken bir iş için tüm ekibiyle beraber iş yerinde toplanıp kırk sekiz saat boyunca çalışarak -yeri geldiğinde fotokopi çekerek ve odasına hiç girmeyerek- işi bitirdiklerini anlattı. Takım ruhu olmadan bunun gerçekleşemeyeceğini vurgulayıp “Tek başına bir insanın bu kadar büyük projeleri yapabileceğine inanmak saflıktır” diyerek konuşmasını sürdürdü. Futboldan verdiği bir örnekte liderin temelde teknik direktör olduğunu ama işin bununla bitmediğini belirtti; zira yeri geldiğinde malzemeci ve/veya masör, sakatlık halinde kaleci ya da forvet olması gerekir.

“Lider, kararını vermeden önce her türlü istişareyi sonuna kadar yapmalı”

Danışman’a göre liderliği yöneticilikten ayıran özelliklerden biri de takımın kararsızlığa düştüğü bir noktada liderin çıkıp “Arkadaşlar, bu yöne gidiyoruz” diye karar verebilmesidir. Fakat Danışman’ın bu noktada üzerinde durduğu bir husus, liderin belki de en önemli özelliğini ortaya koyuyor: “Lider, kararını vermeden önce yapılabileceği her türlü istişareyi sonuna kadar yapmalı.” Bu şekilde davranan bir lider, Danışman’a göre %90 muvaffak olur ve bu muvaffakiyet de esasında tamamıyla takıma aittir.

“Takım ve lider kendisini hep bir bütünün parçası olarak görmeli”

Danışman, takım ve liderin kendilerini hep bir bütünün parçası olarak görmeleri gerektiğine vurgu yaptı. Bunun sağlanması durumunda sinerji etkisinin oluşacağını ifade etti. Sinerji etkisinin 2+2’yi 4’ten bü-

yük hale getirebileceği gibi, tam tersinin de gerçekleşebileceğine, yani takım ruhunun olmadığı bir ekipte 2+2'nin 4 bile olamayabileceğine dikkat çekti. İşte bu sebeple liderin takımı oluştururken takım içinde harmoniyi de yakalaması gerekir.

Fazlı Danışman'ın hem kendisinin hem de katılımcıların sürenin sonuna geldiğini fark edememe-

leri, sunumun çok zevkli geçtiğinin en açık göstergesiydi. Danışman'ın "Size hiçbir şey öğretemesem bile halay çekmeyi öğretirim" diyerek halay mantalitesi üzerinden aktardığı lider ve takım örneklemeleri, bütün sunumun güzel bir özeti mahiyetinde akıllarda unutulmayacak bir örnek olarak kaldı.

MART 2012 PROGRAMI

Kitap ve Makale Sunumları

İncirlik Üssü: ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye
İletişim Yayınları, 2012

Selin M. Bölme

SETA Araştırma Asistanı

17 Mart Cumartesi, 18:30 / Zeyrek Salonu

NİSAN 2012 PROGRAMI

Avrasya Konuşmaları 5

"Arap Baharı" Sürecinde Rusya'nın Ortadoğu Politikası

Aleksandr Sotniçenko

Türkolog, Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Öğretim Üyesi

10 Nisan Salı, 18:30 / Zeyrek Salonu

Avrasya Konuşmaları 4

Rusya Seçimleri: Putinli Yıllara Devam

İlyas Kamalov

Türk Tarih Kurumu ve ORSAM Avrasya Danışmanı

Vügar İmanov

İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Muzaffer Şenel

İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

28 Mart Çarşamba, 18:00 / Şakir Kocabaş

Avrupa Konuşmaları 4

Targeted Sanctions in the 21st Century: Challenges and Opportunities

Francesco Giumelli

Prag Metropolitan Üniversitesi Öğretim Üyesi

11 Nisan Çarşamba, 18:30 / Şakir Kocabaş Salonu

Özel Etkinlik

Yetimlere Dünyanızda Yer Açın

Murat Yılmaz

İHH Başkan Yardımcısı ve Yetim Birimi Başkanı

25 Nisan Çarşamba, 18:00 / Şakir Kocabaş Salonu

TEZAT

18 Ocak 2012

Stratejik Ortaklıklarda Öğrenme Üzerinde Kültürün Etkisi: Renault-Nissan Örneği Nurcan Özkaplan Yurdakul

Değerlendirme: Melike Akkuş

Nurcan Özkaplan Yurdakul, 1994'te Marmara Üniversitesi İngilizce Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisansını, 1995'te London City College'da tezsiz İşletme yüksek lisansını ve 2001'de University of Leicester'de tezli İşletme yüksek lisansını tamamladı. Yurtiçi ve yurtdışında birçok önemli firmada kurumsal kaynak planlama uzmanı, Ortadoğu bölge müfettişi ve yönetim danışmanı olarak çalışan Yurdakul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi'nde uzman olarak da görev yaptı. 2008'den beri Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde Yakınçağ Türk Tarihi doktora programına devam etmektedir.

“Stratejik ortaklıklarda bilgi transferi için öncelikle ortak bir kurum kültürü tesis etmek gerekir”

T

EZAT programında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü doktora öğrencisi Nurcan Özkaplan Yurdakul, Leicester Üniversitesi İşletme Bölümü'nde “Learning Through Strategic Alliances - Applied to the Strategic Alliance Formed between Nissan and Renault” başlığı altında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezi üzerinden stratejik ortaklıklarda bilgi ve kurum kültürü konusunda bir değerlendirme yaptı.

1996-99 yılları arasında Sabancı Holding'in içerisinde olduğu yaklaşık on stratejik ortaklıktan biri olan I-Bimsa bünyesinde kurumsal kaynak planlama uzmanı olarak görev yapan Yurdakul, “Uluslararası ilişkiler mezunu biri olarak motor teknolojilerinin ülkelerin geleceği üzerindeki etkisini bildiğim için özellikle bu alanı tercih ettim” diyerek başladığı sunumunda “Ben bu teze başlarken 65 milyon nüfusun ve 15 milyon aracın olduğu, Vehbi Koç'un Henry Ford'u 1955'te ziyaret ettiği bir ülkede 45 yılı aşkın bir sürede

araba üretimi nasıl öğrenilmez sorusunun peşine düşmüştüm” dedi.

Kurumların cari performanslarındaki farklılığın ve rekabet üstünlüğünün sebeplerini kaynak ve endüstri temelli olmak üzere iki temel bakış açısıyla ele alan Yurdakul “Endüstri temelli bakış açısına göre, normalin üzerinde kazanımlar bir kurumun bir endüstriyle olan ilişkisine bağlıyken; kaynak temelli bakış açısı, bir kurumun başarısını kurumun sahip olduğu ender, ikame edilemeyen, taklit edilemeyen kaynaklarla ilişkilendirir. Ayrıcalıklı bir kaynağa sahip olmayan kurumlar piyasadaki satın alınan kaynakları en özgün biçimde işleyerek değer oluşturmaktadır.” dedi.

“Bilgi transferi tarafların niyetiyle doğrudan alakalıdır”

Yurdakul “İki kurum kaynaklarını özgün şekilde bir araya getirip sinerji doğurabilir. Literatürde temel kanı bir ortaklıkta kaliteli bir ortak bularak harikulade bir sonuç elde edilebileceği yönündedir; ama ortaklar fırsatçı olabildiği için teoriyle pratik çoğu zaman birbirleriyle örtüşmez” diye başladığı stratejik ortaklık konusuna şöyle devam etti: “Stratejik ortaklıkların temel çıkış noktası olan kaynak, bilgi temelli ve mülk temelli olmak üzere ikiye ayrılır. Mülk temelli kaynaklar, belirli bir maddi karşılığa istinaden piyasadaki temin edilebilen kaynaklar; bilgi temelli kaynaklar, genellikle alınıp satılmayan, taşınmaları, ikame ve taklit edilmeleri kolay olmayan ve rekabet üstünlüğü sağlayan kaynaklardır. Örneğin insan kaynakları, be-

lirli bedeller karşılığında istenilen nitelikte insanları istihdam etme imkânı olduğu için mülk temelli bir kaynaktır; ancak kurum kültürü, teknolojik ve idari kaynaklar ile dağıtım ağı bilgi temelli kaynaklar olarak nitelendirilebilir. Bilgi transferi tarafların niyetiyle doğrudan alakalı bir durum olduğu için ortakların fırsatçılığı, hedefin süreç içinde değişiklik göstermesi, kültürel çatışma, çevresel şartlarda beklenmedik değişiklikler, bilginin kodlanamazlığı gibi etkenler öğrenmenin önündeki engeller arasında sayılabilir. Tarafların sözleşme temelli yaptırımsal mekanizmalar geliştirmeleri, kişiler arası kurulan bağlarla güven tesis edilmesi ve organizasyonun öğrenme tecrübesi öğrenmenin önündeki engelleri bertaraf edebilirken; bilginin muğlâklığı öğrenme sürecinin zayıflamasına ya da kesilmesine neden olabilir. Bilginin muğlâklığı; kodlanamaması, karmaşıklığı, taşınmazlığı ve ataletin yanı sıra kültürel ve organizasyonel farklılıklar, kültürel mesafeler, tarafların öğrenme tecrübesi, tarafların muhafazakarlığı gibi özellikleri içerir. Başarılı stratejik ortaklıklarda tarafların bilgi muğlâklığıyla baş edebilme mahareti ortaklığa sirayet eder. Özellikle bilginin kodlanıp transfer edilmesi ortak kurumsal öğrenmenin sağlanabilmesi için önemlidir; zira bazı soyut bilgiler ancak yaparak öğrenilebilir. Polanyi'nin 'Biz anlatabildiğimizden daha çok biliriz' diye özetlediği bu durum, taraflarda içsel olarak var olan bil-

gi transferine direnme dürtüsüyle birleştiğinde bilgi transferini imkânsız hale getirebilir. Bu bağlamda kültürel farklılıklar; muğlâklığa sebep olmaları, çatlak sesleri çoğaltmaları, bilginin kodlanması sürecini zayıflatmaları ve dil, kültür, siyasi görüş, endüstriyel gelişmişlik gibi alanları vurgulamaları hasebiyle bilgi transferini zayıflatan en önemli faktörler arasındadır. Ayrıca kurumsal kültürde, iş yapış şekillerinde ve kurumsal mirasta görülen organizasyonel mesafenin de öğrenme süreci üzerinde kültürel farklılıklarla benzer etkileri olabilir.”

“Stratejik ortaklıkların yaklaşık %60’ı başarısızlıkla sonuçlanıyor”

Stratejik ortaklıklarda bilgi transferini mümkün kılmanın öncelikli yolunun, ortak bir kurum kültürü tesis etmekten geçtiğini vurgulayan Yurdakul bu konuda şunları söyledi: “İki kurum ortak bir süreç girdiklerinde kültürler ya birbirlerine entegre olurlar ya da kültürlerden biri asimile olur; bu iki alternatiften biri mümkün olmazsa ortaklık sona erer. İttifak kültürünün iyi yönetilmesi kültürlerin karıştırılıp harmonize edilmesiyle sağlanabilir. Yani hem ortak-

lıktaki tarafların kendi kültürlerini muhafaza ettiği bir yapılanmaya hem de iki kültürün birbirine karıştığı homojen bir alana ihtiyaç vardır. Güven, açık iletişim, organizasyon kültürünün karıştırılması, sosyalleşme, idarecilerin birbirleriyle tanışık hale gelmesi gibi yöntemlerle ortak bir kültür geliştirilebilirken taraflardan birinin fırsatçılığı süreç ve işlemlerin maliyetini artırır. Zira stratejik ortaklıklarda öğrenme ile sahip olunanları paylaşma arasındaki dengeyi sağlayabilmek kritik bir önem taşıdığı için karşılığı alınmadan verilen her bilgi bir maliyettir. Müşterek güvenle ve yakın temasla kazanılan ilişki sermayesi fırsatçılığı azaltıp bilgi paylaşımını artırır. İttifak kültürü geliştirip birbirlerini karşılıklı bilgiyle beslemede eksik kalan stratejik ortaklıklar başarısız olur; nitekim kurulan stratejik ortaklıkların yaklaşık %60'ı başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.”

“Ortaklık kurulurken öğrenme düzeyini ölçmeye yönelik adımlar mutlaka atılmalı”

Teorik çerçevenin akabinde Nissan ve Renault tarafından kurulan stratejik ortaklık hakkında bilgi ve-

ren Yurdakul, “Bu ortaklıkla Nissan Renault’nun Kuzey Afrika’daki dağıtım kanalına girmeyi hedeflerken aynı şekilde Renault da Nissan’ın Latin Amerika’daki dağıtım ağundan istifade etmek niyetindeydi. Ancak o dönem Nissan yaşadığı finansal kriz sebebiyle zor günler geçirmekteydi; Renault hisseleri Nissan hisselerine göre oldukça değerliydi. Bu sebeple ortaklık Renault lehine devam ediyordu ve Renault süreç boyunca daha çok öğreniyordu. Nissan bu durumu fark ettiğinde 1998’de başlayan ortaklığı bozmak yerine durumu düzeltmeye çalıştı. Bu örnekte temel paradigma, ortaklık kurulurken öğrenme düzeyini ölçmeye yönelik bir adım atılmamış olmasıdır. Bu aslında ortakların niyetlerinin başlangıçta iyi olmadığına işaret eder; zira sayım istemeyen kişinin bir hilesi vardır.” diyerek ölçme teknikleri geliştirmenin stratejik ortaklıklarda öğrenme sürecinin bir parçası olması gerektiğine dikkat çekti. Yurdakul’un “Ortakların bilgi paylaşımına alan açan rutinleri artırarak ilişki sermaye oluşturup ortak bir kültür inşa ettikleri ittifak iklimi organizasyonel öğrenmeyi mümkün kılar” diyerek özetlediği sunum soru-cevap faslıyla son buldu.

ÖZEL ETKİNLİK

25 Ocak 2012

GENAR Anketleri Işığında Türkiye'nin Siyasi, İktisadi ve Sosyal Görünümü

Mustafa Şen

Değerlendirme: Mücahid Eker

Mustafa Şen, Boğaziçi Üniversitesi'nde Felsefe (bitmedi) ve Tarih lisansının ardından, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Hâlihazırda Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktorasına devam eden Şen, genel müdürü olduğu GENAR Araştırma ve Danışmanlık Merkezi'nde siyasi, sosyal ve pazar araştırmaları alanlarında bilimsel araştırma projeleri yönetiyor. Özellikle şehirler ve yerel yönetim projeleri üzerine çalışıyor. Daha önce Fatih Üniversitesi'nde araştırma yöntemleri ve siyasi iletişim dersleri veren Şen, halen Etiler Polis Meslek Yüksek Okulu'nda yönetim ve liderlik üzerine dersler veriyor.

Şen, *Yerel Üzerine Aykırı Yazılar* başlıklı kitabının dışında, yazar ve araştırmacı arkadaşlarıyla birlikte şu kitapları kaleme aldı: *İstanbul'da Şiddet ve Şiddetin Sosyolojik Arkaplanı, Türkiye'de Konya İmajı, Kent ve Su, Suyu Gelen Kültür, 13 Dünya Metropolünde Su Yönetimi Benchmarking Çalışması*. Ayrıca *Paris'in Kentsel Dönüşümü, Müslüman İsa, İstanbul Gecekondu Kültür İnsan, Adım Adım İstanbul* (2 cilt), *Kentli Yaşam Kılavuzu, Nasıl Bir Şehirde Yaşıyoruz, İstanbul'un İlkleri ve Enleri, İstanbul Kültür Atlası, İstanbul'un Semtleri Kitapçıkları* (120 Semt), *İstanbul: Tarihin Işıltısı, İstanbul: Su Gibi, İstanbul Mevlevihaneleri* isimli kitapları yayına hazırladı. İstanbul üzerine 20 kadar kısa belgeselden başka, *İstanbul'un Şehirleri* adında 14 ülkede çekilen 18 bölümlük bir belgeselin de yapımcısı olan Şen'in çeşitli gazete ve dergilerde bilimsel, felsefi ve edebi yazıları ile şiirleri yayınlandı.

“Türkiye’de Amerikan sosyologlarının ‘tabakalar’ı veya Marksistlerin ‘sınıflar’ı değil, ‘simgesel kültürel sınıflar’ var”

K

AM “Özel Etkinlik” programının konuğu GENAR Genel Müdürü Mustafa Şen, ocak ayında yaptıkları en son araştırmanın bir bölümünü “GENAR Anketleri Işığında Türkiye’nin Siyasi, İktisadi ve Sosyal Görünümü” başlığı altında ilk kez Bilim ve Sanat Vakfı’nda katılımcılarla paylaştı. Şen, araştırma için 16 il, 60 ilçe ve 504 mahallede toplam 2168 kişi ile görüşüldüğü bilgisini verdikten sonra araştırmanın bulgularına ve analizine geçti.

Araştırmaya göre Türkiye toplumunun %21,9’u Atatürkçü, %15,7’si milliyetçi, %12,7’si İslamcı, %9,6’sı dindar, %8,6’sı muhafazakâr, %8,3’ü demokrat ve %6,4’ü laik olarak kendini tanımlıyor. Bu sıralama sosyal demokrat, muhafazakâr demokrat, Kemalist ve sosyalist şeklinde devam ediyor. Şen’e göre, büyük çoğunluğu oluşturan ilk bölümdeki tanımlamalardan biri eksen olarak alınıp buna diğerleri sos olarak katıldığında yüksek oy alan bir parti haline gelinebilir.

Parti liderlerinin 2011 performanslarını 100 üzerinden puan vererek ölçmeye yönelik soruda Recep Tayyip Erdoğan 49,11 ortalamaıyla birinci sırada yer alıyor. İkinci sırada 31,75 puanla Kemal Kılıçdaroğlu bulunuyor ki Şen’in belirttiğine göre ilk defa Kılıçdaroğlu’nun aldığı puan partisi CHP’nin üzerinde. Parti başkanına verilen puan ile partiye verilen puan arasında çok ciddi farkların olduğuna dikkat çeken Şen, Numan Kurtulmuş’un şahsının 20,63 puan alırken partisinin 0,7 puan almasını buna örnek gösterdi.

“AK Parti’ye Erdoğan’dan dolayı oy veren bir kitle olduğu gibi, Erdoğan zıtlığı üzerinden oy vermeyen bir kitle de var”

Katılımcıların %26,9’u Recep Tayyip Erdoğan’ı, %19,9’u da tekrar Abdullah Gül’ü 2014’te cumhurbaşkanı olarak görmek istiyor. “Erdoğan başbakanlığı ve genel başkanlığı bırakırsa AK Parti’ye oy verir misiniz?” sorusu katılımcılar tarafından %41,7 oranında “Evet” şeklinde cevaplanıyor. AK Partililerin %23’ü Erdoğan’ın bırakması halinde partiye oy vermeyebileceği yönünde görüş beyan ederken; MHP’lilerin %15’i, bağımsızların %12,5’i, BDP’lilerin %8’i, CHP’lilerin %5,1’i ve diğer partilere oy verenlerin %12,5’i Erdoğan çekilirse AK Parti’ye oy verebileceğini söylüyor. Şen, bu tabloyla ilgili “AK Parti’ye Erdoğan’ın varlığından dolayı oy veren bir kitle olduğu gibi, Erdoğan zıtlığı üzerinden oy vermeyen bir kitle de var” yorumunda bulundu. Araştırmaya göre, Türkiye toplumunun %75,3’ü CHP’nin önümüzdeki seçimlerde iktidara gelemeceğini düşünürken, aynı yönde görüş beyan eden CHP’lilerin oranı %28,1.

Kurumlara karşı güven düzeyininin 100 üzerinden bir puanlamayla ölçüldüğü soruda birinci sırada 68,8 puanla cumhurbaşkanlığı bulunuyor. Cumhurbaşkanlığının birinci olmasında Abdullah Gül’ün büyük bir etkisi olsa da bu puanların bir önceki cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde tırmandığını hatırlatan Şen, toplumun iki farklı kesimi tarafından ayrı ayrı sempati duyulduğu gibi bir algıya rağmen ikisinin aslında her iki kesimden de sempati toplayabildiğini ve bunu güvene dönüştürebildiğini söyledi. Kurumlara güven kategorisinde ikinci sırada 62,3 puanla TBMM yer alıyor. 2002’den önceki araştırmalarında TBMM’nin bu kategoride son sıralarda yer bulabildiğini hatırlatan

Şen, bunun arkasında siyaseti itibarsızlaştırmaya çalışan pretoryen organizasyonun olduğunu ifade etti. Sıralama emniyet teşkilatı (62,3), ordu (62,1), hükümet (59,8), yargı (56,1), muhalefet partileri (46,8) ve medya (44,1) şeklinde devam ediyor. Şen, medyanın her zaman son sıradaki yerini koruduğunun altını çizdi.

“Muhalefet, hükümetin başarılı olduğu alanları doğru okuyup doğru bir söylem ve strateji geliştiremiyor”

Araştırmanın sonucuna göre, AK Parti hükümetinin başarılı olduğu alanlar sırasıyla sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, eğitim hizmetleri, dış politika, ekonomi, demokratikleşme ve terörle mücadele. Şen, terörle mücadelenin bu kategoride uzun zamandır son sırada bulunduğunu vurguladı. Öte yandan bu tabloyu doğru okuyamayan muhalefetin doğru bir söylem ve strateji geliştiremediğini söyleyen Şen, buna örnek olarak CHP'nin son seçimde vatandaşın yüksek oranda başarılı bulunduğu sosyal yardımlar üzerinden bir kampanya yürütmesini gösterdi.

AK Parti hükümetinin dış politika stratejisi ve uygulamalarının nasıl bulunduğu sorusuna verilen cevaplar ülkelere göre farklılık gösteriyor. Buna göre katılımcıların

%51'i Suriye'ye dönük dış politikayı doğru bulurken, İran söz konusu olduğunda politikaları doğru bulanların oranı %44,9'a düşüyor. Katılımcıların %92,7'si Amerika ve İsrail İran'a saldırırsa Türkiye'nin tutumunun tarafsız olması gerektiğini savunurken, %89,1'i Fransa'nın Ermeni yasa tasarısı konusunda aldığı kararın siyasi olduğunu ve Fransa'yı kınadığını bildiriyor.

“Türkiye'nin en temel sorunu terör ve ekonomi”

Araştırmanın sosyal analiz kısmına gelince, “Türkiye'nin bugün en temel sorunu nedir?” sorusunda terör %35,9'luk oranla birinci sırada yer alıyor. Şen, bu sorunun açık uçlu sorulduğunu, katılımcıların kimisinin terör kimisinin Güneydoğu kimisinin de Kürt sorunu şeklinde cevaplar verdiğini, bu üç kategori bir araya toplandığında ise konuyla ilgili oranın %50'nin üzerine çıktığını söyledi. Türkiye'nin en temel sorunu sıralamasında ikinci sırada ekonomik sorunlar (%22,4), üçüncü sırada ise işsizlik (%21,2) geliyor. Şen, bunların birbirine bağlı olduğunun ve aynı kategori içinde toplandığında önemli bir oran teşkil ettiğinin altını çizdi. Araştırmanın dikkat çekici verilerinden biri Uludere olayıyla ilgili. 35 kaçakçının terörist zannedilerek savaş uçaklarınca vurulması konusunda katılımcıların %58,5'i “Yanlış bir operasyondur fakat bilmeden yapıldı”, %21,7'si “Yanlış bir operasyondur

ve bilerek yapıldı” derken, %19,9’unun “Doğru bir operasyondur ve her zaman böyle yapılmalı” görüşünü dillendirmesi anketin en şaşırtıcı ayrıntısıydı.

“Vatandaş borçlarını azaltıp tasarrufa gidiyor”

Türkiye’nin iktisadi görüntüsüne gelince, beş yıl sonra ekonomik durumun nasıl olacağı sorusuna katılımcıların %39,8’i aynı kalacağı, %32,5’i de daha iyi olacağı yönünde görüş bildiriyor. Herhangi bir bankaya kredi borcu olanların oranının %20, bir kişiye borcu olanların oranının ise %14,5 olduğu bilgisini veren Şen’e göre Ağustos 2011 sonuçlarıyla kıyaslandığında bu oranlarda gözle görülür bir azalma var ve bu da vatandaşın kendini toparlamaya başladığını gösteriyor. Aynı şekilde ev ve araba almayı düşünenlerin oranında da azalma olduğunu kaydeden Şen, vatandaşın borçlarını azaltıp tasarrufa gittiğini ifade etti. “2012’de yeni bir iş kumayı düşünür müsünüz?” sorusuna katılımcıların %89,1’inin “Hayır” cevabını vermiş olmasını ise Şen, “Altın-borsa-döviz üçgeninde pozisyonunu korumak diye tabir edilen durum şu an vatandaş için de geçerli” sözleriyle yorumladı.

“Hayatında hiç kitap okumayanların oranı %45”

Türkiye’nin kültürel görünümünün aktarıldığı bir sonraki bölümde sanattan futbola ve televizyon dünyasına 2011’in en beğenilenlerine yer verildi. Anketin en ilginç sonucu ise %45,5 oranında “Hayır” cevabının verildiği “Hayatınızda hiç kitap okudunuz mu?” sorusu oldu. 18-24 yaş aralığında “hayır”ların oranı %34,2 iken, 55 yaş ve üstünde bu oran %63,1’e yükseliyor.

“Kendisini Kürt olarak tanımlayanların sadece %5-6’sı ayrı bir Kürt devleti istiyor”

Şen, Türkiye’nin son siyasi durumuna ilişkin verileri de paylaştı. “Yeni anayasa istiyorum” diyenlerin

oranının referandum öncesine kıyasla düştüğü bilgisini verdi. Anket sonucuna göre partilerin ocak ayı itibarıyla oy oranları şu şekilde: AK Parti (%51,6), CHP (%26,7) MHP (%14,3), BDP (%4,4). Şen BDP’nin oy oranının daha kapsayıcı bir milletvekili yelpazesi çıkarttığı 2011 seçimlerine oranla düşüşünü şimdilerde söyleminin sertleşmesine bağladı. Kendisini Kürt olarak tanımlayanların sadece %5-6’sının ayrı bir Kürt devleti istediğini de sözlerine ekledi. Ayrıca yüksek gelirli ve yüksek eğitimli grubun CHP’ye, eğitimsiz ve dar gelirli grubun AK Parti’ye oy verdiği söyleminin yanıltıcı olduğunu dile getiren Şen, üniversite mezunlarının %32’sinin AK Parti’ye oy verdiği ve CHP ile arasında bu kategoride 12 puanlık bir fark olduğu bilgisini verdi. Aradaki farkı sıfır göstererek CHP’nin eğitimlilerin partisi olduğunu ima edilmesini eleştiren Şen, “Tersten baktığımızda da CHP’nin fakir düşmanı olduğunu mu söylemeliyiz?” diye sordu. AK Parti’nin oy oranının %50 olsa da başarı algısının %60’ların üzerine çıktığını aktardı.

“Siyaset biliminin ve sosyolojinin şablonları Türkiye toplumunu açıklamaya yetmiyor”

Siyaset biliminde ve sosyolojide kullanılan şablonların Türkiye toplumunu açıklamaya yetmediğini düşünen Şen, şu değerlendirmede bulundu: “Toplum rasyonel tercihler şablonu ya da piyasada kullandığımız sosyoekonomik statü parametreleri üzerinden anlamaya çalışıyoruz; ama bunlar işe yaramıyor. CHP’ye oy verenler arasında zengin işadamları da var işsizler de, yüksek eğitimlisi de var eğitimsizi de. Aynı AK Parti için de geçerli. Toplum bizim kitaplarda okuyageldiğimiz gibi hareket etmiyor. Bir kesimin kültürel kodları var ve öncelikle bu kodlarla hareket ediyorlar. Daha sonra bizim o kitaplarda okuduğumuz şeyler, ikincil parametreler olarak devreye giriyor. Bizde ne Amerikan sosyologlarının dediği tabakalar ne de Marksistlerin bahsettiği sınıflar var. Bizde simgesel kültürel sınıflar var. Diğerleri bunların içerisine girmiş bir şekilde mevcut. Bunu en iyi analiz edenlerden biri Başbakan ki zaten buna çok iyi oynuyor.”

KÜRESELE KURAMSAL BAKIŞLAR-2

11 Şubat 2012

How to Think about Global Politics? Michael Dillon

Değerlendirme: Kadir Temiz

1976'da Lancaster Üniversitesi'nden Siyaset Bilimi doktorası alan Prof. Dr. Michael Dillon, hâlihazırda İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Güvenlik, nükleer silahlanma, biopolitika, kültürel teori ve siyaset ile ilgili konularda birçok yayına imzasını atan Dillon'un bugüne kadar yayınlanmış kitapları ve monografileri şunlardır: *Deconstructing International Politics* (Routledge, 2011), *Biopolitics of Security in the 21st Century* (Routledge, 2010), *The Liberal Way of War* (Routledge, 2009, Julian Reid ile birlikte), *Foucault Politics Security and War* (Macmillan, 2007, Andrew Neal ile birlikte), *Politics of Security: Towards a Political Philosophy of Continental Thought* (Routledge, 1996), *The Political Subject of Violence* (Manchester UP, 1993, David Campbell ile birlikte), *The Falklands, Politics and War* (Macmillan, 1989), *Dependence and Deterrence: Success and Civility in the Anglo-American Special Nuclear Relationship* (Aldershot: Gower, 1983), *Canadian Naval Policy since World War II: A Decision Making Analysis* (Halifax, Nova Scotia: Dalhousie, 1971).

“Uluslararası ilişkiler teorilerini artık yeniden sorunsallaştırmamız gerekiyor”

Küresel Kuramsal Bakışlar topluluğunun ikinci konuğu İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Michael Dillon oldu. Dillon, konuşmasında kendisinin anlamlandırdığı “teori” kavramından yola çıkarak hem uluslararası ilişkiler teorilerinin geleceği hem de 21. yüzyılın başında yüzleştiğimiz yeni sorunlara nasıl bir teorik bakış açısı ile yaklaşmamız gerektiği üzerine değerlendirmelerde bulundu.

“Teori bir hakikat arayışıdır”

Konuşmasına teorinin tanımı ile başlayan Dillon, genel olarak teori korkulan ve çekinilen bir alan olsa da ona “entelektüel kasları geliştiren bir faaliyet” olarak bakmayı önerdi. Dillon’a göre bu anlamıyla teori bir hakikat arayışıdır. İnsan hem doğayı hem yüzleştiği birtakım sorunları anlamak ve anlamlandırmak için bir arayış içerisinde. İster deneysel ister deneysel olmayan bir çalışma olsun bu teorik temeli bütün analizlerde kullanabiliriz. Ancak bu tanım eksik kalırsa, yani teoriyi bir arayış olmaktan çıkarırsak, sadece tanıma

dayalı bir çalışma kalır elimizde. Bu sebeple bir meseleye teorik bakmak; tam anlamıyla bir meseleye işaret etmek ve onu eleştirel bir zemine oturtmaktır.

Hakikatin ifadesi/anlatısı (*theory as truth-telling*) aslında Dillon’ın Michael Foucault’dan etkilenecek tanımladığı bir kavram. Bu sebeple yine Foucault’a referansla yaptığı tanımlarda onun isim ve fiil olarak ayrıştırdığı teoriden bahseder. Yani bir bakıma isim olarak teori yoktur, fiil olarak teorileştirmek vardır. Böylece daha verimli bir alana çıkar teori. İsim halindeyken bir nesneye ihtiyacımız vardır; ama fiilleştirdiğimizde artık bir özneye ihtiyacımız olur. Onu fiilleştirdiğimizde artık bir şeyin başka biri tarafından yapılacağını anlarız. Böylece dünyaya ya da küresel olana baktığımızda, sadece bir tanımlama ya da düşünmede bulunmayıp bizi eyleme götürecek olan bir sürece de girmiş oluruz.

Uluslararası ilişkiler alanında da hakikatler ve hakikat anlatıcıları vardır (*theorists as truth-tellers*). Farklı jargonlar ve yöntemler kullansalar da bu anlatıcıların neredeyse her biri kadar hakikat sunulur. Burada asıl önemli nokta bir hakikat anlatıcısından farklı, ondan soyut ve bağımsız bir hakikatin olamayacağı gerçeğidir. Ayrıca onun tarihsel olarak yaşadığı çevre ve süreç hakikatini de etkiler.

Eğer hakikatin varlığına inanıyorsak, böyle bir varsayımımız varsa, o halde o hakikatin anlatıcıları tarafından koyulan kurallara da inanıyoruz demektir. Meselenin ilginç taraflarından biri de bu kadar farklı hakikat ve hakikat anlatıcıları içinde farklı ve birbirinden tamamen bağımsız kuralların da olabileceğini kabul etmiş oluruz. Kim olursa olsun bu, hakikati kurallaştırır ve dolayısıyla her kural da kendi hakikatini ortaya çıkarmaya çalışır. İşte bu, hakikatin siyasetidir (*theory as the politics of truth*).

Fearless Speech adlı kitapta Foucault, sorunsallaştırma (*problematize*) ve sorunsallaştırmak (*problematization*) kelimelerini inceler. Bu konu kendi hakikatimizi ortaya koyarken geçeceğimiz önemli bir

eşiktir. Bir konuyu nasıl sorunsallaştırdığımız önemlidir. Çünkü ancak bu şekilde genel bir hakikat sorununun içinde bir sorunu parçalara ayırıp spesifik hale getirebiliriz. İşte tam burada sorun sorunsallaştırılıyor. Yani isim yine fiil haline dönüyor. Bu sorunlar içinde bazılarını önceliyor, bazılarını ikincil plana atıyoruz. Terörizm, güvenlik, iklim değişikliği gibi sorunlar düşünüldüğünde bu ilişki kolaylıkla anlaşılabilir. Mesela iklim değişikliği daha önce de var olan bir sorundu. Ancak daha önce sorunsallaştırılmamıştı. Sorunsallaştırılmadığı için de konuşulmuyordu. Ama şimdi konuşuluyor (*theorizing as problematizing*).

Bu sorunsallaştırmayı küresel düzeyde yaptığımızda ortaya bir bakıma uluslararası ilişkiler teorisi çıkıyor. Ancak şu anda elimize aldığımız bir uluslararası ilişkiler teorisi bize ne anlatıyor diye baktığımızda çok farklı sorunsallaştırmaları görmüyoruz. Klasik realist-idealist teoriler tartışmasından post-yapısalcılığa kadar uluslararası ilişkiler teorilerinde bir sorunsallaştırma eksikliği var. Bunun en temel nedeni de hakikat anlatıcılarının yeni sorunsallaştırmaları ortaya koymamaları. Michael Dillon tam da böyle bir eksiklik üzerinden teorinin bizatihi kendisini yeniden sorunsallaştırmamız gerektiğinin altını çiziyor. Bunu yaparken de Foucault'nun *genealogy* kavramından faydalanarak uluslararası ilişkiler teorisinin de jeneolojik bir haritasını çıkararak yeni sorunsallaştırmalara gidiyor.

Dillon'a göre tarihsel olaylarla teorik gelişmeler arasında çok ilginç rastlantısalılıklar vardır. Artık teorilerin kendini tekrar etmeye başladığı dönemlerde tarihi kırılmalar yaşanmış ve ortaya yeni aktörler çıkmıştır. 1989 yılında Avrupa'nın güvenliği konusunda klasik teorilere bağlı olarak NATO ve Varşova paktlarını anlattığı bir dersin ertesi günü Berlin Duvarı'nın yıkıldığını belirten Dillon, yaşadığı bu tecrübeyi bir teori hocası için utanç verici olarak tanımlıyor. Şartların değişmesi bir bakıma sorunsallaştırmaları ve sorunları da değiştiriyor. İnsanlar artık Soğuk Savaş döneminde iki büyük gücün karşılıklı nükleer tehdit oluşturmasını ya da ideolojik kutuplaşmayı değil, küresel iklim değişikliği, terörizm ve bilgi teknolojileri gibi sorunları konuşuyor.

“Artık uluslararası değil, küresel bir alan var; bu alanda ilişkiden ziyade karşılıklı bağıllık önemli”

Dillon'a göre artık uluslararası olandan da bahsetmek mümkün değil; zira ortada küresel bir alan var. Bu küresel alanda ilişkiden daha çok karşılıklı bağıllık (*interconnectedness*) önemli. Tabii ulus-devlete ya da yaşadığımız toplumsal ilişkilere bağlı olarak değişmeyen

bazı şeyler var. Örneğin hâlâ “ulusal çıkar”, “devletin bekası” ve “egemenlik” gibi kavramlardan bahsediyoruz. Zaten yeniden sorunsallaştırma denen şey geçmişin tümünden reddi değildir. Aksine geçmişin yeniden yeni bir dil ile okunarak sorunsallaştırılmasından bahsediyoruz. O halde eski kavramları yenileriyle mezcederek yeni okumalar yapmak gerekiyor. İşte bu da yeni hakikat anlatıcılarını gerekli kılıyor. Biopolitik ve jeopolitik gibi yeni dönemin merkezî sorunlarını tartışmamız gerekiyor. Devlet hâlâ mevcut; ama artık bilgi toplumu içinde, teknik ve bilimsel gelişmelerin eşliğinde anlamamız gereken bir devlet var. Yani yeni bir hakikat siyasetine doğru bir yöneliş söz konusu.

Son olarak savaş-güvenlik ve sermayenin birbirleri ile bağlantılı olduğunu iddia eden Dillon’a göre istesek de istemesek de devlet kadim dönemlerden bugünün ulus-devletine kadar her daim bir güvenlik sağlayıcısı olarak var oldu. Bu özelliği bugün de değişmiş değil. Finansal krizlerle savaşlar arasındaki ilişki incelendiğinde bu daha net ortaya çıkar.

Bu önemli toplantıyı kaçırp da merak edenler, aşağıdaki linke yüklenen videodan konuşmayı izleyebilirler:

http://www.bisav.org.tr/merkez.aspx?module=yuvarlakmasaayrinti&dizi=1&altturid=80&menuID=9_6_80&merkezid=6&yuvarlakmasaid=901

ÖZEL ETKİNLİK

25 Şubat 2012

İki Mimar Viyana'yı Geziyor

Salih Pulcu

Ahmet Kerim Pulcu

Değerlendirme: Zeynep Gökgöz

Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi mezunu Salih Pulcu, mesleğini icra etmek yerine grafik-tasarıma yöneldi. Kendi kurduğu özel grafik-tasarım şirketinin yanı sıra uzun yıllardır Bilim ve Sanat Vakfı yayınlarının görsel tasarımını yapıyor. 2003-2010 yılları arasında yayınlanan *Anlayış* dergisinin görsel yönetmenliğini yürüttü. Halen Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde misafir öğretim üyesi olarak mimari ve estetik üzerine dersler veriyor.

İstanbul Erkek Lisesi mezunu Ahmet Kerim Pulcu ise Viyana Teknik Üniversitesi'nde mimarlık eğitimine devam ediyor.

“Viyana, tüm tarihiliğine rağmen canlılığı ve yaşanırılığı ile dikkat çekiyor”

B

iri öğrenci, biri akademisyen, biri de mesleğini yapmasa da gönü alanında üç mimar ocak ayında Viyana'ya bir gezi gerçekleştirirler. Bu üç mimar Viyana Teknik Üniversitesi'nde mimarlık eğitimi gören Ahmet Kerim Pulcu, Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Halil İbrahim Düzenli ve şu an grafikerlikle iştiğal eden Salih Pulcu'dur. İçlerinden Halil İbrahim Düzenli konuşmada hazır bulunmasa da ismine sıklıkla yapılan atıflarla o akşam aslında aramızda sayılırdı.

Sunum Salih Pulcu'nun üç uyarısı ile başladı: “Öncelikle bu sunum, sadece KAM'a değil, vakfın diğer merkezleri SAM, TAM ve MAM'a da atıflarda bulunarak merkezler üstü bir nitelik taşıyacaktır. İkincisi, bu sunum Viyana'nın tarihi mekânlarını, saraylarını, park ve bahçelerini, kafelerini, meydanlarını, opera ve tiyatro binalarını merak edenleri aydınlatıcı bilgiler içermemektedir. Üçüncüsü, geziye çıktığımızda böyle bir konuşma niyeti taşımadığımızdan gezdiklerimizi, gördüklerimizi sizinle paylaşırken beklentilerinizi yüksek tutmamanız önemle rica olunur!”

Dedikleri gibi de yaptılar. Biz ne Belvedere'yi ne Sisi efsanesini dinleyebileceğimiz Hofburg Sarayı'ni ve tiyatrosunu ne Devlet Opera Binası'ni ne Sanat Tarihi Müzesi'ni ne de meşhur dönme dolabı görebildik. Schönbrunn Sarayı, Aziz Stephan Katedrali, Parlamento ve Veba Anıtı ile 1900'lerin başında Viyana Okuluna karşı çıkanların bir araya geldiği Secession Binası'nın

ise en azından fotoğraflarını görebildik, hikâyelerini dinlemeden... Bize turistik bir turun vaat ettiklerini değil, kendi çizdikleri rota üzerinden bir şehrin sokaklarında mimari bakış, duyuş ve düşünüş nasıl işlerin, bir anlamda şehir analizi nasıl yapıldığını dersini verdiler.

Viyana'da yaşayan biri olarak Ahmet Kerim Pulcu'dan kısaca şehrin özelliklerini dinledik öncelikle: “Viyana yüzyılın başında Avrupa'da nüfusu milyonu geçen dört şehirden biri iken Birinci Dünya Savaşı ile nüfusunun dörtte birini kaybeder. Şu anda ise nüfusu 1,8 milyon civarındadır. Tuna Nehri kuzey-güneydoğu ekseninde şehri, Budapeşte'nin aksine, merkeze ve eski şehre ulaşmadan ikiye böler. Batıda kalan kısım eski kenti de içinde bulunduran, Viyana'nın yirmi üç bölgesinin yirmi birini kapsayan asıl şehirdir; doğuda kalan kısım ise daha çok konut olarak inşa edilmiş, şehrin nispeten daha modern yapıları işçi bölgesidir. Yirmi üç bölgeye ayrılan şehrin her bir bölgesi için bir numara verilir. 1. Bölge, yani Innere Stadt eski şehirdir ve 1850 yılına kadar şehir sadece bu bölgeden oluşmuşken zaman içinde genişler.” İstanbul'un aksine Viyana'da gökdelenlerin çok az olması, mevcutların da şehrin merkezinin dışında iki küçük bölgede bulunması seyyahlarımızın panoramik bir manzara yakalamalarını güçleştirmiş; bunu “şehirlielerin ekonomik durumlarının bir göstergesi (!)” sayarak manzarayı ancak şehrin dışında ve kuzeyinde kalan Kahlenberg Tepesi'ne çıkarak seyretmişler. Şehrin tümünü görebileceğiniz bu tepe, aynı zamanda Osmanlı ordularının konuşlandığı yer olmasıyla da hatıraları canlandırıcı bir etkiye sahip; tabii kimine iyi, kimine kötü...

Şehrin ana merkezine vardıklarında (her ne kadar turist yakınlarımızdan ve Ekşi Sözlük'ten edindiğimiz Viyana'nın dünyanın en kasvetli şehirlerinden olduğu şeklinde bir yakıştırma bilgiye sahipsek de) Avusturya'nın başkentinin tüm tarihiliğine rağmen canlılığı ve yaşanırılığı dikkatlerini çekmiş. Özellikle

tarihî yapıların hemen yanına yöresine kurulan modern mimari örneklerin çok başarılı bir şekilde çevresi ile uyuma sokulduğunu ve bu uyumun özellikle karşıtlıklar üzerinden sağlandığını görmek onları şaşırtmış. Hassaten de proporsiyonlara itina edilmiş, tıpkı Hans Hollein'in ve Adolf Loos'un binalarında olduğu gibi. Binaların içine girdiklerinde ise yaşantı biçimlerindeki farklılıkların mimariyi nasıl etkilediğini görme imkânı bulmuşlar. Gotik, Barok, Neoklasik, Art Nouveau ve eklektik yapıların şehrin dört bir yanındaki yoğunluğuna rağmen bunların hemen yanı başlarında günümüz mimarlarının en sıra dışı örneklerini görmek ilgilerini çekmiş.

“Eski binaların ultra modern katları: Eskiye korumak ancak mekânın yaşamıyla mümkün olabilir”

Şehrin tarihî kısmının tüm sıkışmışlığına ve kısıtılmışlığına karşı geliştirilen çözümleri ayrı ayrı etüt edilmeye değer buluyor Salih Pulcu. Bunlardan ilki, yukarıda bahsi geçen eskinin yanına yenisini yerleştirme başarısı. İkincisi, eskiyi hiçbir şeyine dokunmadan koruma tavrı yerine, korumanın ancak mekânın

yaşamıyla mümkün olabileceğini fark etmiş olmaları ve bunun üzerinden çözüm üretmeleri. Eski binaların üzerine ultra modern katlar çıkma gibi. Bu katlar şehrin en yüksek fiyatlı daireleri olup hem eklemlendikleri binanın restorasyon maliyetine katkıda bulunuyor hem de binaya prestij katıyor. (Sakin bizdeki kat çıkma hadiseleri zihninizde canlanmasın!)

Üçüncüsü, en küçük ya da metruk ya da olmayacak gözükken yerleri değerlendirme başarısı. Mesela bir metro istasyonunun üzerine inşa edilen kütüphane örneği: Hauptbücherei Wien. Metronun ne gürlütüsünü ne de sarsıntısını hissettiğiniz, ayakların yükseltilmesi ile havada bir alan yaratılarak ve binayı ortadan ikiye ayırarak metronun da gün ışığını alması sağlanan bir yapı denenmiş. Dış kısımda gençlerin “takıldığı” merdivenleriyle buluşma noktası işlevini de üstlenmiş ki zaten bir istasyon oluşunun bunu kolaylaştırıcı etkisi malum.

Bir başka örnek Gasometreler. 1886-99 yılları arasında şehrin gaz ihtiyacını karşılamak üzere bina edilen dört tarihî yapının, çeperlerine hiç dokunmaksızın gaz tanklarının kaldırılması suretiyle boşalan iç kısımlarına dört ünlü mimarın inşa ettiği yapılarla sağlanan eski-yeni birlikteliği hayran kalınası. Dört ünlü mimardan Jean Nouvel konut, Coop Himmelb(l)au alışveriş merkezi, Manfred Wehdorn

öğrenci yurdu ve Wilhelm Holzbauer ofis olarak dört alanı ayrı ayrı değerlendirmiş. Bu yuvarlak yapıların içlerinde ne taşıdıklarını hissettirmeyen kuruluşlarına karşılık Himmelb(l)au'nun kendi tasarladığı kısmın dışına eklediği ultra modern yapı, burada bir şeyler olduğunun altını şiddetle çizmekte ki gene karşıtlık vurgusu üzerinden.

Belki, alan çözümlmelerine değilse de, bir önceki örnekteki gibi içinde ne olduğunu hissettirmeyen yapılara en iyi örnek, Fernwärme Wien, yani çöpten enerji üretim merkezi. Dışı tamamen eğlence merkezi iddiasını taşıyan, içindeki sevimsizliğe hiçbir göndermesi bulunmayan bir bina.

“Mimari sadece mimarına ait değildir, sanatın diğer dallarıyla paslaşması da değerine değer katar”

Bu yapının cephesine çok benzer örnekleri ressam Hundertwasser'in Gaudivari cephe düzenlemelerinde de görmek mümkün. Mimari sadece mimarına ait değildir, sanatın diğer dallarıyla paslaşması da değerine değer katar. Bunun bir örneğini Werkbund

Yerleşkesi'nde de görüyoruz. Bauhaus etkisiyle yapılan kolektif çalışma örneklerinden. Sanatı toplumsallaştırma, savaşa dağılan insana yeni bir düzen verme misyonunu üstlenen, aynı zamanda sanayi ile kan bağı kurarak sanatın çoğaltılmasına önem veren bir akım. Avrupa'da üç yerleşke yapıyorlar, biri de Viyana'da. Şehrin biraz dışında yer alan yapılarda Adolf Loos ve Clemens Holzmeister'in da imzası var. Boşluk-doluluk oranlarının ressamlarca belirlendiği, her türlü süsten arındırılmış, ev -içinde yaşanan bir yer- olduğu için pencereleri olabildiğince küçültülmüş yapılar. Sosyal konut projesi olarak tasarlanan ve ilginçtir malikânelerin yanına konuşlanmış bu evlerin tamamında ikamet hiçbir zaman %100 oranında gerçekleşmemiş. Ama girişteki “Bu binaların sakinleri nasıl bir yerleşkede ikamet ettiklerinin bilincindedir” yazısı da tüm ironikliği ile yerinde duruyor.

“Kâğıt üzerinde geçerli prensipler, fiiliyata döküldüğü anda geçersizleşebilir”

Bu örnek bize kâğıt üzerinde geçerli prensiplerin fiiliyata döküldüğü anda nasıl geçersizleşebileceğini

Hundertwasser

Zaha Hadid

Gasometre/Coop Himmelb(l)au

Coop Himmelb(l)au

Hauptbücherei Wien

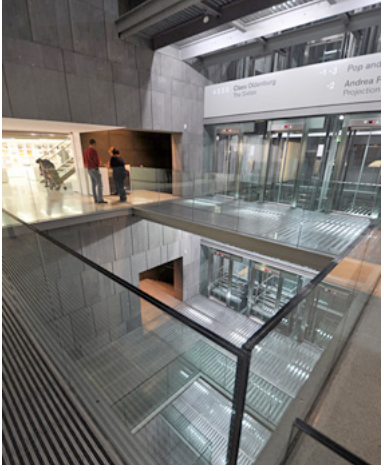
gösterirken aynı durum bir başka yapıda, hem de bir Zaha Hadid projesinde karşımıza çıkıyor. Yaşayan meşhur mimarlardan olan Hadid'in Spittelau'da 2000'li yıllarda gerçekleştirdiği zengin kesime hitap etmesi planlanan konut projesi de beklenen ilgiyi görmemiş; öğrenci yurduna çevrilmiş ve kullanışsızlığı sebebiyle tam doluluk oranı yine sağlanamamış. Bir tren istasyonunun üzerine konuşlanan, ayaklar üzerinde yükselen tamamen asimetric bir kuruluşa sahip kompleks sadece ilginçliği ile öne çıkıyor. Bu tip yapılar, değişik bir mimari dil oluşturma iddiası taşıyan, farklı olmayı önceleyen, sermayenin kendini göstermek istediği cila yapılara birer örnek teşkil ediyor; gerisi yoktur ve de boştur...

Şehre geri dönersek, başarılı birkaç modern mimari örneği dendiğinde öncelikle anılması gereken, MUMOK olarak da bilinen Ludwig Vakfı Modern Sanatlar Müzesi. Yapı hem içeriden hem de dışarıdan o kadar dikkat çekici ki ziyaretçilerin sergilenen eserlerden ziyade binanın fotoğraflarını çektiklerini öğreni-

yoruz. Diğer önemli bir müze, MUMOK'un tam karşısında yer alan Leopold Müzesi. Museumsquartier (Müzeler Semti)'de yer alan bu iki müze ve diğerlerinde gördükleri eserler karşısında, iki-üç saat boyunca çok fazla görsele maruz kalmanın bir sonucu olarak, heyecanlarını kanıksama ve gördüklerinin anlamsızlaşması tehlikesiyle karşı kaşıya kalan seyyahlarımız, ardından tek bir resimle, Rafael'in bir tablosuyla nasıl canlanıp "İşte resim bu, hakikat burada" hissini yaşadıklarını da anlattılar.

"Trajik olanın kaotik olacağına inancımız bizi doğrudan çözümsüzlüğe itiyor"

Viyanada sadece şehircilik ve mimari olarak değil, yaşantı olarak da getirilen çözümlere ve karşılıklı güvene dayalı ilişkiler, plan-program, temizlik gibi öne çıkan özelliklere de vurgu yapan Salih Pulcu, buradaki

handikabımızın içinde yaşadığımız kurgunun tek gerçeklik olduğu ve bundan başkasının olamayacağına inancımızdan kaynaklandığı tespitinde bulundu. Trajik olanın kaotik olacağına inancımız bizi doğrudan çözümsüzlüğe itmekte. “Kral çıplak” diyenlerin düşükleri vahamet de cabası.

“Son derece minimal düzenleme ve tasarım öğeleriyle Viyana’nın kiliseleri ibadet edilesi mekânlar”

Sunumun sonlarında karşımıza çıkan, belki kendilerinin karşısına da ilahî bir şekilde çıkartılan(!) (çünkü listelerinde yer almayan yapıları bunlar) üç kiliseye dair tespitleri de önemli veriler içeriyor. Farklı Hıristiyan mezheplerine ait bu üç yapı, son derece minimal düzenleme ve tasarım öğeleri içermelerine karşılık, bir o kadar da amacına hizmet eden bir kuruluş

sahipler. Neydi bu amaç? İnsanda ibadet etme iştiağını uyandırma. Salih Pulcu “ibadet edilesi mekânlar” başlığı altında topladığı bu yapıların bize vermesi gereken ipuçlarının altını çizdi. Bir kere bu yapılar, “Biz buradayız” diye bağırmayan, insanda arınma duygusu uyandırmayı amaçlayan, yeni bir dil kullanmayı da başarmış yapılar. Yaratıcısı ile ilişki kurmayı başarmalarının sebebi sadece daha iyi mekânsal araçlara sahip olmaları olabilir mi? Düşünülmesi gereken belki de en hayati soru bu.

Bana ayrılan sınırlar içinde konuklarımızın Tuna boyu yaptıkları geziye dair izlenimlerini, Wachau Vadisi’nin doğal ve tarihî güzelliklerini vs. anlatmaya fırsat bulamadım. Tıpkı seyyahlarımızın, ellerindeki listede yer alan geriye kalan yirmi yapıyı ziyaret etmek için sürelerinin yetmediği gibi!

ORTADOĞU KONUŞMALARI - 6

29 Şubat 2012

İktisadi Açıdan Türkiye-Ortadoğu İlişkileri Süleyman Beşli

Değerlendirme: Özgür Dikmen

Süleyman Beşli, 1992-1997 yılları arasında Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimi aldı. 1999'da "The New Geopolitics of Energy" başlıklı teziyle Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler'de yüksek lisansını tamamladı. Hâlihazırda Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde doktora çalışmalarına devam eden Beşli, 1998'den bu yana profesyonel olarak dış ticaret konusunda, özellikle lojistik, müzakere teknikleri ve sözleşmeler, dış ticarete alternatif finansman teknikleri, pazar potansiyelinin artırılması konularında çalışıyor.

“Türkiye’nin iktisadi büyümesini sürdürülebilmesi için Ortadoğu’yla ticari ilişkilerini geliştirmesi gerekir”

T

ürkiye’nin bağlarını giderek güçlendirdiği Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerin önemli bir yönünü de iktisadi faaliyetler oluşturuyor. Son dönemde bölge ülkeleriyle Türkiye arasındaki ticaret hacminin hızla artışı, iktisadi faaliyetleri ilişkilerin temel faktörlerinden biri haline getirmiş durumda. İktisadi ilişkilerin incelenmesi, gerek Türkiye’nin bölgede artan siyasi etkisine gerekse “Arap Baharı”na ilişkin kapsamlı bir bakış açısı geliştirilmesinde oldukça önemli. Bu noktadan hareketle KAM “Ortadoğu Konuşmaları”nın altıncısında, dış ticaret uzmanı Süleyman Beşli’den Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle iktisadi ilişkilerini konu alan bir konuşma dinledik.

Mısır’dan İran’a kadar uzanan coğrafyayı Ortadoğu kapsamında değerlendiren Beşli, bölgenin geçmişte Osmanlı Devleti’ne iktisaden bağımlı olduğunu, 19. yüzyılın sonlarında eklemleme süreciyle birlikte dışa açılmaya başladığını hatırlattı ve 20. yüzyıldaki duruma ilişkin şunları anlattı: “Birinci Dünya Savaşı

sonrasında yerel özellikler gözlemlenmeden çizilen suni sınırların sadece kültürel ve siyasi değil, kaçınılmaz olarak iktisadi sonuçları da oldu. Bu, bölge ülkelerinin birbirlerine yabancılaşmasına yol açtı; Fransız mandasına giren ülkelerle İngiliz mandasına girenler arasında gerek siyasi gerekse hukuki sebeplerle kopukluklar yaşandı. Yine bu süreç bölgenin çevre ülkelerden kopuşuna neden oldu ki hiç şüphesiz bunlardan birisi de Türkiye’dir.” İşte bütün bunların sonucunda iktisadi ilişkilerin siyasi yapıdan bağımsız düşünülmemeyeceği bir sistemin ortaya çıktığına değinen Beşli, 1920’lerin başlarından 1940’lara kadar olan dönemde Lübnan-Mısır ticaretinin 600.000’den 200.000 Mısır lirasına düşmesi örneği üzerinden bölge ülkelerinin birbirlerine yabancılaşmasına işaret etti. Bu ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarının, özellikle de Mısır lideri Cemal Abdünnasır’ın 1956’da Süveyş Kanalı’nı millileştirmesinin ardından ticari ve iktisadi ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılsa da bölgenin iktisadi yapısından dolayı bunların başarısız kaldığını sözlerine ekledi.

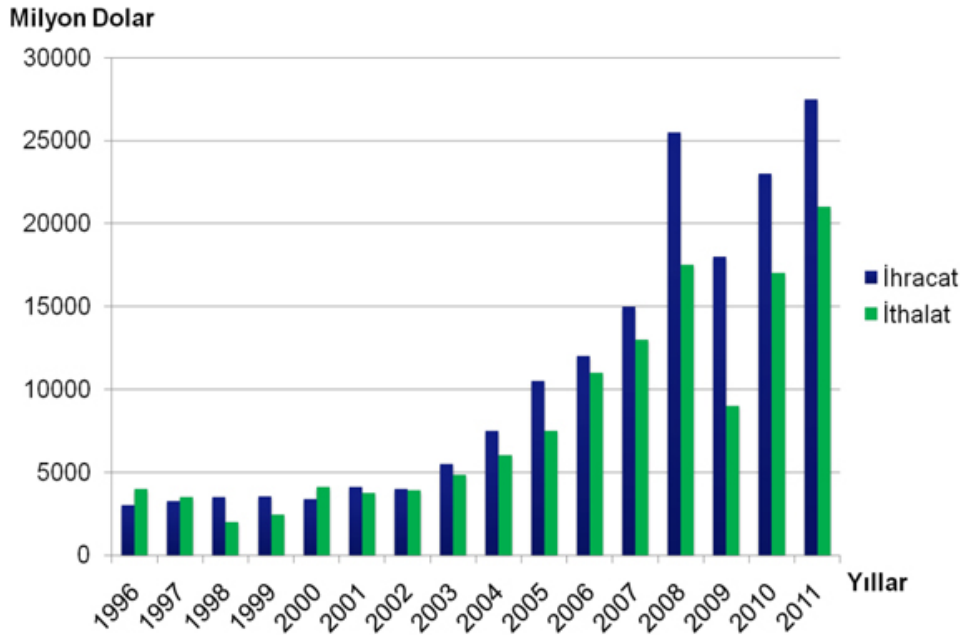
“2010’da Ortadoğu’nun kendi içindeki ticaret hacmi 189,8 milyar dolarken dünyanın geri kalanıyla yaptığı ticaret 1,7 trilyon dolardı”

Beşli’ye göre bölgede iktisadi ilişkilerin ivme kazanabilmesi için her şeyden evvel mevcut iktisadi yapının geliştirilmesine yönelik devletlerin inisiyatif almaları gerekir. Ancak bir yanda Mısır ve Suriye gibi yarı diktatörlükle yönetilen pretoryen devletler, diğer yanda krallıklar ve öte yanda Türkiye ve İsrail gibi demokratik sayılan devletler şeklinde bölünmüş üçlü yapıda bunun gerçekleştirilmesi

mümkün değildi. Bu durum, Ortadoğu'nun bölge dışıyla olduğu kadar, bölge içi ticari ilişkilerini geliştirmesinin de önünde bir engel olageldi. 2010'da Ortadoğu'nun kendi içindeki ticaret hacmi 189,8 milyar dolarken dünyanın geri kalanıyla yaptığı ticaret 1,7 trilyon dolar olarak gerçekleşti. Bu dengesizlik, bölgesel siyasi yapı ve ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerinden kaynaklanıyor. Ayrıca petrolün 1970'lerden sonra dünya piyasasında önemli bir yer etmeye başlamasıyla bölge ülkeleri "petrol ihraç eden" ve "petrol ithal eden" ülkeler olarak ikiye ayrıldı. Petrol ve doğalgaz ihraç edenler "sermaye ihraç eden ülkeler", petrol kaynağı olmayanlar "emek/işçi ihraç eden ülkeler" haline geldiler ki bu da ciddi dengesizlik faktörlerinden birisi. Zira Mısır hariç hiçbir Arap ülkesinin sanayi altyapısı yok. Bu halde piyasalar petrolün fiyat hareketliliğine bağımlı durumda. Bölgenin bir diğer özelliği ise istikrarsızlık. Bu durum hem bölge ülkeleriyle ve çevre ülkelerle iktisadi ilişkilerin istenen düzeye ulaşmasının hem de yabancı sermaye akışının önünde bir engel olarak duruyor.

Beşli, bu genel girişin ardından Türkiye'nin -gerek dış politika çizgisiyle gerekse küresel ekonomi politikle belirli bir paralellik arz eden- bölge ülkeleriyle iktisadi ilişkilerine geçti. Buna göre, 1970'lerde uygulanan ithal ikameci politikalarla belirli bir sermaye birikimi ve üretim kabiliyetine ulaşan Türkiye, bu dönemde gerek Petrol Krizi gibi uluslararası meseleler gerekse Kıbrıs Barış Harekâtı gibi siyasi konuların da zorlamasıyla 1980'lere gelindiğinde neoliberal politikalara yöneldi. 1980'den sonra Türkiye'nin dışa açık büyüme modelini takip etmesiyle beraber bir ihracat patlaması yaşandı. Petrol fiyatlarının da yüksek seyrettiği bu dönemde Ortadoğu'yla ticaret hacminde ciddi bir artış görüldü. Ancak 1985'e doğru petrol fiyatlarındaki düşüşle birlikte Türkiye'nin Ortadoğu'yla ticari ilişkileri tekrar zayıflamaya başladı. 1990'larda önemli bir hareketlilik görülmezken, 2002 genel seçimlerinin ardından iç ve dış politikada yaşanan dönüşümle birlikte Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerde ciddi bir patlama yaşandı. 1996'da bölgeye ihracatımız 5 milyar doların altındayken 2011'de 30 milyar dolara yaklaştı. Ticaret hacmindeki büyüme GSMH'deki büyüme ile de paralellik arz etti.

Türkiye'nin Yakındoğu ve Ortadoğu ülkeleri ile yıllık ticareti (1996-2011)

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

“Türkiye ile bölge ülkelerinin ekonomileri birbirini tamamlayıcı mahiyette”

Beşli'ye göre Türkiye'nin bölgeyle ticaretini etkileyen önemli bir etken de petrol fiyatları. Petrol fiyatlarının düşüşü ve yükselişine bağlı olarak ticaret hacminde de bir düşüş ve yükseliş görülüyor. Öte yandan Türkiye ile bölge ülkelerinin ekonomileri birbirini tamamlayıcı mahiyette. Türkiye doğal kaynaklar açısından fakir bir ülke iken, bölge ülkelerinde temel gelir kaynağı olarak petrol ve doğalgaz öne çıkıyor. Bereketli Hilal dışında bölge tarımsal faaliyetler için pek elverişli değil ve sanayi üretimi sadece Mısır'da nispi olarak söz konusu. Gittikçe büyüyen Türkiye ise Ortadoğu'nun zengin enerji kaynaklarına ihtiyaç duyan, ancak tarımı ve sanayisi güçlü bir iktisadi yapıya sahip. Bu haliyle Türkiye'nin iktisadi büyümesini sürdürebilmesi, Ortadoğu'yla ticari ilişkilerin geliştirilmesiyle yakından alakalı. Bu noktada sınır ticareti de

önemli bir boyut olarak öne çıkıyor. Ayrıca Suriye ve Irak, özellikle de Kuzey Irak'taki özerk yapı, Türkiye'yi sadece bir iktisadi ortak olarak değil, aynı zamanda dünyaya açılan bir kapı olarak da görüyor.

“Ortadoğu'nun istikrarsızlaştırılması Türkiye açısından ciddi sonuçlar doğuruyor”

Beşli, Ortadoğu'nun istikrarsızlaştırılmasının Türkiye açısından ciddi sonuçlar doğurduğuna, ticari faaliyetlerden yatırımlara, imalattan lojistik sektörüne kadar birçok alanı doğrudan olumsuz etkilediğine dikkat çekti. 1980'lerden itibaren Ortadoğu ülkeleri arasındaki en büyük ticaret partnerimiz olan İrak'a ihracatımızın ve Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı'ndan petrol akışının 1991 Körfez Savaşı'nın ardından neredeyse durma noktasına gelmesini buna örnek olarak verdi ve bunun başta PKK meselesi ol-

mak üzere çeşitli sosyoekonomik sonuçlar doğurduğunun da altını çizdi. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte komşularla sıfır sorun ve maksimum işbirliği gibi politikaların devreye girdiğini ve bunun gerek bölgeyle gerekse komşularla ticari işbirliğini ciddi ölçüde geliştirdiğini 2010 ve 2011 verilerinden ortaya koydu. Sadece ticari değil, her alanda bölgesel işbirliğinin geliştirilmesine yönelik vizelerin kaldırılması ve Lübnan, Suriye ve Ürdün'le serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması gibi çalışmalar yapıldığını anlattı. Her ne kadar son dönemde bu ve benzeri adımlar özellikle Suriye'de yaşanan olaylarla

birlikte akamete uğrasa da önümüzdeki beş-on yılda Türkiye'nin önünü açacak bir ortamın oluşmasına imkan vereceği öngörüsünde bulundu. Bu noktada vizelerin kaldırılmasının, artan iktisadi etkileşimin ve turizm faaliyetleri ile ticaretin "Arap Baharı"nın başlangıcına katkı sağladığına dikkat çeken Beşli, Türkiye'nin iktisadi büyümesi ile bireysel özgürlükler arasındaki bağlantının da bu bağlamda oldukça etkili olduğunu belirtti. Ayrıca Mısır'da Türkiye'nin politikalarına pek sıcak bakmayan Selefî grupların dahi iktisadi ilişkilerin geliştirilmesine önem verdiklerini ifade etti.

Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine ihracat ve ithalatı (2010-2011)

Ülke Adı	2010		2011	
	İHRACAT	İTHALAT	İHRACAT	İTHALAT
B.A.E.	3.332.885.430	698.420.581	3.713.367.556	1.649.450.514
BAHREYN	172.023.890	71.682.248	160.436.393	111.453.583
FİLİSTİN (GAZZE)	40.304.822	576.261	49.092.820	271.055
IRAK	6.036.362.316	1.354.580.753	8.315.474.486	2.504.946.001
İRAN	3.044.177.151	7.645.007.868	3.590.409.610	12.461.358.613
İSRAİL	2.080.147.766	1.359.638.700	2.391.745.465	2.057.281.962
KATAR	162.549.395	177.045.995	188.220.302	481.016.778
KUVEYT	395.051.320	214.514.538	297.208.448	404.082.824
LÜBNAN	618.318.479	228.536.206	718.536.063	282.743.800
MISIR	2.250.576.879	926.476.321	2.758.558.671	1.382.216.481
SURİYE	1.844.604.582	662.650.720	1.611.590.607	524.121.924
SUUDİ ARABİSTAN	2.217.645.635	2.437.156.383	2.764.402.150	3.454.506.134
UMMAN	129.310.750	39.464.452	215.174.306	56.557.903
ÜRDÜN	571.333.516	42.449.934	507.007.925	66.272.562
YEMEN	330.392.436	1.044.386	273.432.533	464.420
TOPLAM	20.975.107.488	14.932.769.025	24.796.098.664	24.054.528.073

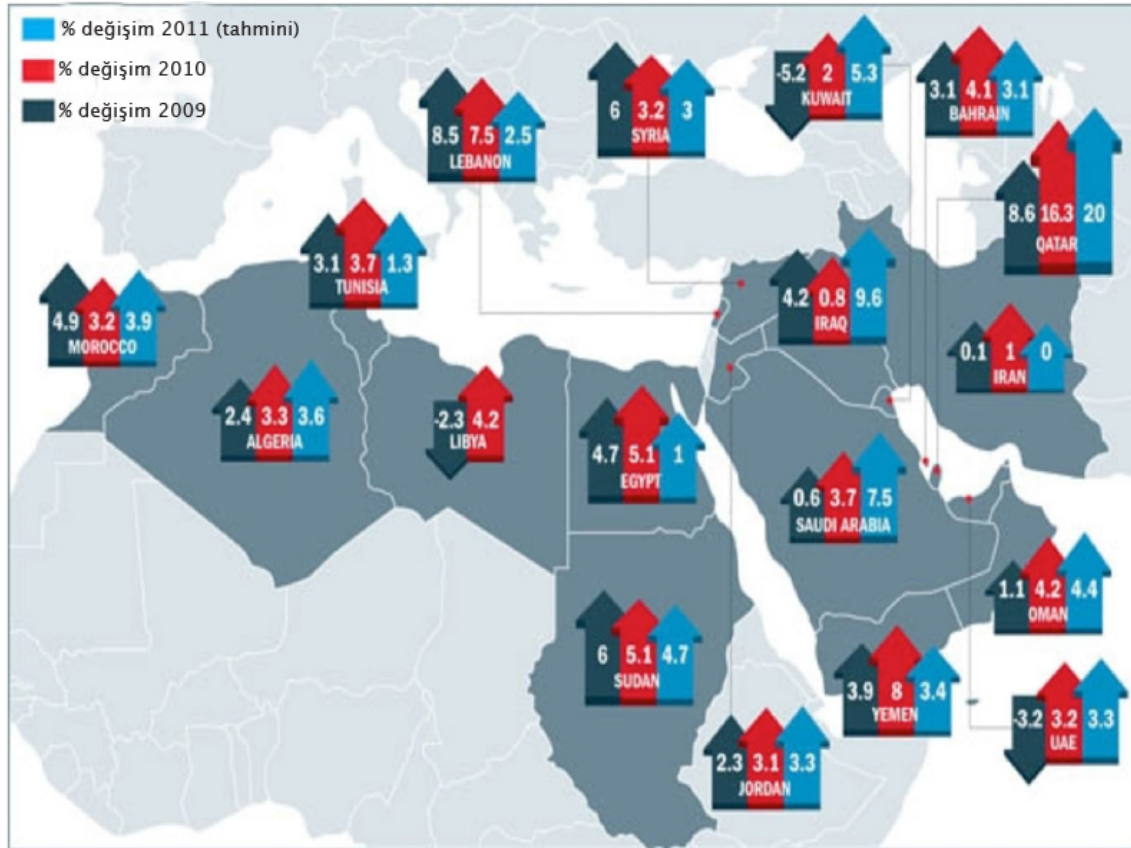
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

“Arap Baharı”nı yaşayan ülkelerde büyüme negatifken, Körfez ülkelerinin GSYH’lerinde çok ciddi bir yükseliş göze çarpıyor”

Beşli, konuşmasının ilerleyen safhasında “Arap Baharı”nın iktisadi etkisini istatistikler üzerinden bizimle paylaştı. Körfez ülkelerinin GSYH’lerine ilişkin istatistiklerde 2008 ve 2009’da düşüş görülürken petrol fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak 2010 ve 2011 yıllarında ciddi bir yükseliş göze çarpıyor. Ancak “Arap Baharı”nı yaşayan ülkelerin çoğunda büyüme

negatife geçiyor; Libya ise tamamen yıkılmış durumda olduğundan istatistiklerde yer almıyor bile. 2012 verilerinde de 2011’e kıyasla çok ciddi bir farklılık beklenmiyor. Grafikler bu dönemin galibinin Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri olduğunu ortaya koyuyor. Körfez ülkeleri petrol gelirlerinden ötürü yüksek GSYH oranlarıyla öne çıkıyor. Bu ülkeler dünyanın dört bir yanında yatırım yapmak üzere petrol fonları oluşturmuş durumda. Sadece Abu Dabi Emirliğinin 1 trilyon dolarlık bir petrol fonu mevcut. Ancak Beşli’ye göre bu ülkelerdeki temel sorun, gelirlerin adil paylaşılmaması; bu konuda gerekli tedbirlerin alınmaması halinde diğer ülkelerde meydana gelen devrimler Körfez’e de yansiyabilir ve bu mesele Türkiye’nin bölgeyle iktisadi ilişkilerini de derinden etkileyebilir.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin GSYH’lerindeki yıllık değişim oranı (2009, 2010 ve 2011)

Kaynak: www.meed.com